

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista (1) Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn, Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen taloudellisista seurauksista ja hiili- ja terästutkimusrahastosta tehdyn pöytäkirjan täytäntöönpanon edellyttämistä säännöksistä tehdyn päätöksen 2003/76/EY muuttamisesta ja (2) hiili- ja terästutkimusrahaston tutkimusohjelman hyväksymisestä sekä ohjelman monivuotisista teknisistä suuntaviivoista tehdyn päätöksen 2008/376/EY muuttamisesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 17 päivänä kesäkuuta 2020 antamat ehdotukset (1) Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn, Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen taloudellisista seurauksista ja hiili- ja terästutkimusrahastosta tehdyn pöytäkirjan täytäntöönpanon edellyttämistä säännöksistä tehdyn päätöksen 2003/76/EY muuttamisesta ja (2) hiili- ja terästutkimusrahaston tutkimusohjelman hyväksymisestä sekä ohjelman monivuotisista teknisistä suuntaviivoista tehdyn päätöksen 2008/376/EY muuttamisesta, sekä ehdotuksista laadittu muistio.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Muistio
5.11.2020

EHDOTUS EUROOPAN HIILI- JA TERÄSTUTKIMUSRAHASTON TUTKIMUSOHJELMASTA JA SEN RAHOITTAMISESTA

1 Ehdotuksen tausta

Komissio toimitti 17 päivänä heinäkuuta 2020 neuvostolle ehdotuksensa neuvoston päätöksiksi (COM(2020) 319, COM(2020) 320).

Asiasta on informoitu eduskuntaa E-kirjeellä 18.9.2020 (E 108/2020 vp).

2 Ehdotuksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

2.1 Ehdotuksen perustelut

Hiili- ja terästudkimusrahaston tutkimusohjelma on EU:n rahoitusohjelma, josta rahoitetaan hiili- ja teräsalan tutkimushankkeita. Hiili- ja terästudkimusrahastolla on omat oikeusperustansa monivuotisen rahoituskehityksen ulkopuolella. Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä vuonna 2002 jäsenvaltiot perustivat EU:n perussopimukseen liitettyä pöytäkirjalla N:o 37 uuden hiili- ja terästudkimusrahaston, joka jatkaa Euroopan hiili- ja teräsyhteisön teräsalan tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen ohjelmia. Rahaston tutkimusohjelmasta myönnetään vuosittain noin 40 miljoonaa euroa tutkimukseen ja innovointiin hiilen ja teräkseen liittyvillä aloilla (hiili 27,2 % rahoituksesta ja teräs 72,8 %). Sen toimintaa rahoitetaan selvitystilassa olevan EHTY:n varoista kertyvän tuoton avulla EU:n perussopimusten liitteenä olevan pöytäkirjan N:o 37 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Jotta tutkimusrahoituksen määrä vaihtelisi rahoitusmarkkinoiden liikkeiden vuoksi mahdollisimman vähän, on ohjelman rahoitusta tasattu erityisellä tasausjärjestelmällä.

Viime vuosina sijoitussalkun kyky tuottaa riittäviä tuottoja tarkoituksenmukaisen tutkimusohjelman rahoittamiseen on kuitenkin joutunut koetukselle, koska tuotot rahoitusmarkkinoilla ovat jo pitkään olleet laskussa. Sijoitussalkun tuotot olivat pienentyneet jo ennen tämänhetkistä covid-19-pandemian aiheuttamaa markkinoiden heikkenemistä finanssikriisin jälkeen vallinneen matalan korkotason vuoksi. Covid-19-kriisi on voimistanut entisestään tätä tuotto-odotusten pitkäaikaista rakenteellista vähenemistä.

Sijoitussalkun arvo oli noin 1,5 miljardia euroa 31. maaliskuuta 2020. Salkun koko on pienentynyt hieman 30. kesäkuuta 2012 jälkeen, koska kokonaistuotot ja saadut uudet rahoitusosuudet olivat pienempiä kuin ulosvirtaukset hiili- ja teräsalan liittyvien alojen tutkimusrahoitukseen. Sijoitussalkku pienenee entisestään arviolta 250 miljoonaa euroa Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä eroamisen myötä.

Tilintarkastustuomioistuin totesi Euroopan hiili- ja teräsyhteisöstä hiljattain tekemässään katsauksessa, että hiili- ja terästudkimusrahaston rahoittaminen yksinomaan varainhallintaan perustuvien tulojen avulla ei ole kestävä ratkaisu nykyisen korkotason vallitessa. Tilintarkastustuomioistuin katsoi erityisesti, että taloudellisten suuntaviivojen tarkistus on kiireellinen ja että tarkistuksessa olisi saatava vastaus siihen, kuinka selvitystilassa olevan EHTY:n pääoma saataisiin tuottavaksi EU:n tutkimuksen puiteohjelmien yhteydessä.

Hiilialan neuvoa-antava ryhmä (Coal Advisory Group, CAG) ja teräsalan neuvoa-antava ryhmä (Steel Advisory Group, SAG) kiirehtivät kesäkuussa 2019 oikeusperustojen tarkistamista ohjelman jatkumisen varmistamiseksi siten, että ohjelman tavoitteet mukautetaan samalla alan nykyisiin tarpeisiin. Samalla ne kannattivat sitä, että varoista käytettäisiin vaiheittain osa eli noin kolmannes (noin 50–70 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2021–2027) hiili- ja teräsalan tutkimushankkeiden rahoittamiseen.

2.2 Ehdotuksen tavoitteet ja toimenpiteet

Hiili- ja terästudkimusrahastosta ehdotetaan käytettäväksi vuoteen 2027 asti vuositasolla 111 miljoonaa euroa, joka käytettäisiin seuraavasti: Tutkimusyhteistyö hiileen ja teräkseen liittyvillä aloilla 40 miljoonaa euroa ja 71 miljoonaa euroa läpimurtoteknologioihin, joilla teräksen valmistusprosessista voidaan saada lähes hiiletöntä, samoin kuin tutkimushankkeita, joilla hallitaan oikeudenmukaista siirtymää toimintansa lopettaneiden hiilikaivosten tai suljettavien hiilikäivosten ja niihin liittyvän infrastruktuurin osalta oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin mukaisesti. Nämä määrärahat ja niihin liittyvät maksut olisi rahoitettava sijoituksista saatavista nettotuotoista ja tarvittaessa omaisuuden myynnistä saatavista tuloista.

Samaan aikaan komission ehdotuksella saatetaan rahaston tutkimusohjelma yhdenmukaiseksi Pariisin ilmastopöytäkirjan, komission laatiman Euroopan vihreän kehityksen ohjelman, Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa koskevan komission tiedonannon, uuden kiertotaloutta koskevan EU:n toimintasuunnitelman ja komission esittämän Euroopan uuden teollisuusstrategian kanssa.

2.3 Hallinnointi

Suomi muiden jäsenmaiden tapaan on edustettuna hiili- ja teräskomiteassa (Coal and Steel Committee, COSCO), joka avustaa komissiota rahaston hallinnoinnissa.

Lisäksi komissiota avustaa kaksi teknistä neuvoa-antavaa ryhmää (CAG ja SAG).

2.4 Rahoitus

Hiili- ja terästudkimusrahasto rahoitetaan hiili- ja teräsalan tutkimusta oman pääoman tuotoilla sekä osittain myös omalla pääomalla.

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen

EHTYn perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen taloudellisista seurauksista ja hiili- ja terästudkimusrahastosta tehdyn, perussopimukseen liitetyn pöytäkirjan N:o 37 2 artikla (erityinen lainsäätämismenettely).

4 Ehdotuksen vaikutukset

Hiili- ja terästudkimusohjelmasta rahoitettavat hankkeet valitaan kaikille eurooppalaisille toimijoille avoimien hakujen kautta. Osallistumissäännöt ovat samankaltaiset kuin EU:n tutkimuksen ja innovaatioiden puiteohjelmassa (Horisontti Eurooppa), vaikkakin hiili- ja teräsohjelmalla on poikkeava oikeuspohja.

Suomalaiset osallistujat ovat saaneet hiili- ja teräsohjelmasta rahoitusta keskimääräistä paremmin. Ohjelman rahoitus vankistaa tieto- ja osaamispohjaa suomalaisen teollisuuden, etenkin terästeollisuuden, siirtymiselle vähähiilisyiden suuntaan.

Ehdotuksella ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön.

5 Ahvenanmaan asema

Asia ei kuulu Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan.

6 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely Euroopan unionissa

Muistiolounnos asetusehdotuksesta on ollut EU20 tutkimus- ja innovaatiojaoston kirjallisessa menettelyssä 31.8. - 8.9.2020.

Asiasta on informoitu eduskuntaa E-kirjeellä 18.9.2020 (E 108/2020 vp).

Käsittely aloitettu neuvoston finanssineuvosten työryhmässä 9.9.2020 ja neuvoston tutkimus-työryhmässä 21.9.2020.

Euroopan parlamentissa vastuuvaliokunta on tutkimusohjelman osalta ITRE (Teollisuus, liikenne, tutkimus ja energia), raportojana on Cristian-Silviu (EPP, RO) ja täytäntöönpanosäännösten osalta vastuuvaliokunta on BUDG (Budjetti), raportojana Johan van Oortveldt (ECR, BE).

7 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa komission ehdottamia muutoksia, jotka varmistavat tutkimusohjelman laajuuden pysymisen halutulla tasolla sekä myös merkittävän panostuksen hiili- ja terästeollisuuden uudistumisen tukemiseen kohti vähähiilisyyttä.